

**Публична лекция на министър Николай Младенов
по случай отбелязването на 65-та годишнина
от приемането на Устава на ООН**

Уважаеми посланик Гарвалов,
Ваши превъзходителства,
Уважаеми членове на Дружеството за ООН в България,
Дами и господа,

За мен е изключително удоволствие да говоря пред вас по повод 65-та годишнина на **Деня на Устава на ООН**. Специално бих искал да благодаря на Управителния съвет на Дружеството за ООН в България за любезната покана.

Преди повече от шест десетилетия, в разгара на безпрецедентно кръвопролитния световен конфликт президентът на САЩ Франклин Делано Рузвелт казва, че “войните са заразни”. Това не е умозрително заключение, а израз на осъзнатата необходимост и воля за намиране на правилната формула за ефективно противодействие - на глобална “ваксина” срещу заразата на войната. Днес за нас отговорът, без да е идеален, може да изглежда очевиден. През 40-те години на 20-ти век обаче, на фона на драматичния провал на Лигата на нациите, това далеч не е било така. Затова днес трябва да отдадем дължимото на визията и политическата далновидност на Рузвелт и Чърчил като автори на Атлантическата харта, на всички вдъхновители и архитекти на ООН.

26 юни 1945 година ще остане в историята като деня, в който представителите на петдесет държави подписват основополагащия документ и така правят първата стъпка към създаването на единствена по рода си универсална международна организация. Организация, която си поставя за цел да осигури мир, справедливост и по-добър живот на човечеството.

Защо всъщност Уставът на ООН бележи поврат в международните отношения? За да се опитам да обясня това, бих се върнал към сентенцията на Фридрих Велики, че “дипломатията без оръжие е като музика без инструменти”. Именно Уставът на ООН, неговата Седма глава, правата и функциите на Съвета за сигурност са призвани да бъдат онова “оръжие” на дипломатията, което да ѝ позволи да противодейства на агресията, на всяка сериозна заплаха за мира и сигурността в света.

Шестдесет и пет години по-късно, ООН продължава да полага огромни усилия да устоява на изпитанията на историята, да продължи да олицетворява стремежа на народите към мир, сигурност и устойчиво развитие. Сред най-важните постижения на Световната организация се нареждат:

- недопускането, в продължение вече на повече от половин век, на глобален военен конфликт;
- участие в овладяването на най-острите кризи и конфликти, застрашаващи регионалния мир и сигурност, а също така и суверенитета и териториалната цялост на редица държави;
- създаването на системата на мироопазващите операции;
- изграждането на глобално равнище на система за зачитане и защита на правата на човека и основните свободи;
- деколонизацията на огромни територии и населения и много други.

Не винаги ООН успява да намери справедливо и трайно решение на световните проблеми, но тя е винаги там, на място, в търсене на изход.

Следвоенните условия, в които е договарян и подписан Уставът на ООН, неизменно поставят своя отпечатък върху Световната организация. Съвременният свят и променената геополитическата обстановка, обаче, извеждат на преден план нови проблеми и приоритети.

След края на Студената война стана очевидно, че има органи и механизми в организацията, които не работят, други, които вече са загубили значението си, както и такива, които се нуждаят от реформиране, за да функционират по-добре. Иницирираните в края на 90-те години от тогавашния Генерален секретар на ООН Кофи Анан усилия за **реформиране** на организацията доведоха до някои промени в административната организация и управление на ООН. Засега обаче остават не особено резултатни, особено що се отнася до основните органи на ООН.

Реформите ще доведат неизбежно до **промяна на Устава на ООН**. В него има някои архаични по своята същност разпоредби, които не отразяват състоянието на съвременните международни отношения и отдавна не се прилагат. Някои от тях все още разграничават държавите на „приятелски” и „неприятелски” в зависимост от заеманите от тях позиции по време на Втората световна война. Всяка бъдеща реформа на ООН би следвало да включва и отпадането от Устава на тези клаузи.

България последователно подкрепя **процеса на реформи в ООН**, които следва да имат комплексен характер, за да доведат до подобряване на цялостната ефективност на организацията и утвърждаването ѝ като действителен фактор за ефективен мултилатерализъм. За съжаление, прекомерното политизиране на консултациите по някои направления на реформите затруднява намирането на оптимални решения.

Едни от най-трудните преговори са тези, свързани с **реформата в състава и правилата за работа на Съвета за сигурност на ООН**. Ние разглеждаме реформата на Съвета за сигурност като част от цялостната реформа на Световната организация, без която последната би била незавършена. България се включи активно в работата по търсене на възможности за реформирането на СС от самото начало на процеса през 90-те години. Стремим се да даваме принос към започналите през м. февруари 2009 г. в Общото събрание на ООН **междуправителствени преговори по реформата на Съвета за сигурност**. За нас има четири важни условия:

1. прозрачност при воденето на преговорите;
2. отразяване на съвременните реалности;
3. **максимално широко съгласие между страните-членки по реформата**; и
4. разумни времеви рамки.

България се обявява за такова разширяване на Съвета за сигурност, което е в състояние да генерира възможно най-широк консенсус. В този контекст България подкрепя разширяването на СС и в двете категории – постоянни и непостоянни членове. По отношение на конкретната формула за разширяване на състава на СС, не изключваме разглеждането на различни варианти, които биха имали шанс да получат широка подкрепа.

Като член на Източноевропейската регионална група в ООН България се обявява за осигуряване - при всички възможни варианти за разширяване на СС - на най-малко едно допълнително непостоянно място за страна – представител на нашата група, чиито членове са се удвоили през последните години.

България категорично подкрепя **процеса на реформи на операциите по поддържане на мира на ООН**. Публикуваната през юли 2009 г. инициатива на Секретариата на ООН „Дневен ред за ново партньорство: Очертаване на Нов хоризонт за мироопазващите операции на ООН”, представлява важна крачка за справяне с предизвикателствата, пред които е изправена международната общност. Задачата е ясна – оптимално използването на ограничените ресурси в свят, в който нуждата от мироопазване и изграждане на мира нараства. В този

контекст считаме, че от своето създаване през 2005 г. **Комисията по изграждане на мира на ООН** постигна съществен напредък и се утвърди като необходима и полезна структура за разработка и приложение на интегрирани стратегии за изграждане на мира в държави, излизащи от конфликт.

Уважаеми дами и господа,

Днес не мога да не изтъкна, че във външната си политика България се придържа към основните принципи и цели на ООН, залегнали в нейния **Устав и потвърдени в Заключителния документ от Срещата на най-високо равнище през 2005 г.** Нашето разбиране е, че многостранният подход - посредством ООН, както и посредством ЕС и НАТО, е най-ефективният отговор на глобалните рискове и предизвикателства пред международната сигурност. В това отношение от ключово значение е по-нататъшното развитие на сътрудничество на ООН с регионалните организации.

Заедно със съюзниците и партньорите си от ЕС и НАТО, през последните години страната ни участва активно както в ръководените от ООН мироопазващи операции, така и в тези с мандат на ООН. Нашето най-сериозно и мащабно усилие е в операцията на НАТО с мандат на ООН в Афганистан (ISAF), която е ключова както за международната сигурност като, така и за борбата срещу тероризма и наркоразпространението в частност. Афганистан е от особено значение и като реално изпитание за способността на международната общност да развие и приложи на практика всеобхватен подход към комплексни предизвикателства за международната сигурност, какъвто е случаят с Афганистан. Затова ООН, НАТО, ЕС, цялата международна общност, нямат право на провал в комплексното усилие за подпомагане на афганистанското правителство да овладее и нормализира обстановката в страната.

В съответствие със своя непосредствен интерес от стабилност в региона на Югоизточна Европа, България участва и в операциите на НАТО и ЕС, с мандат на ООН, в Косово и в Босна и Херцеговина с цел подпомагане на усилията за демократизация, укрепване на институциите и възстановяване на техните икономики.

Държа специално да подчертая, че за България сътрудничеството на ООН с ЕС и НАТО е от ключово значение. ЕС може да поеме по-големи отговорности, от което, убеден съм, ползата ще бъде всеобща. Що се отнася до НАТО, практическото взаимодействие с ООН в най-различни кризисни ситуации, включително на африканския континент, далеч не изчерпват наличния потенциал. Едва ли има организация, която е в състояние да подпомогне по-ефективно ООН в нейните усилия за повишаване на способностите, капацитета и стандартите на подготовка за все по-сложните операции за поддържане на мира. В това отношение напластените предразсъдъци и негативни стереотипи не са добър съветник и трябва да бъдат преодолявани.

Важно място сред глобалните предизвикателства заема борбата срещу международния тероризъм и пиратството и по-нататъшното утвърждаване на принципите на международното право. Неизменната позиция на Република България е, че не съществуват каузи, които да оправдават посегателството върху живота на цивилни граждани. Като съюзниците си от ЕС и НАТО, България счита, че ефективното противодействие на международния тероризъм изисква координиран международен отговор, единорядност и непримиримост на всички нива. България е ратифицирала основните "секторни" конвенции, изработени и сключени под егидата на ООН, в областта на противодействието на тероризма. България също така е активно ангажирана в преговорите и постигането на съгласие по Всеобхватната конвенция срещу международния тероризъм. Надяваме се и сме готови да работим конструктивно за постигане на компромис по спорните въпроси и успешно приключване на работата по Конвенцията.

Сред новите феномени и предизвикателства в областта на сигурността се откроява пиратството. България подкрепя дейността на създадената на 14 януари 2009 г. в съответствие с Резолюция 1851 на СС на ООН Контактна група за противодействие на пиратството по крайбрежието на Сомалия (CGPCS) като международен механизъм за сътрудничество, функциониращ като контактен пункт между държавите, регионалните и международни организации по всички аспекти на противодействие на пиратството и въоръжените грабежи край бреговете на Сомалия. Като държава, пряко засегната от ескалиращата активност на пиратите в Адения залив и край бреговете на Сомалия, ние ще бъдем по-активни не само в подкрепата си за международните усилия, но и във формулирането на действия, които да повишат сигурността на мореплаването в този регион. В качеството си на член на НАТО и ЕС, сме последователни в усилията си за укрепване и разширяване мандатите и параметрите на функциониране на операциите „Морски щит” и „Атланта”.

Списъкът със сериозните рискове и предизвикателства за световната сигурност за жалост не е кратък. Днес ние се намираме в критичен момент от развитието на режима за неразпространение на ядреното оръжие. Ако не използваме възможността да обърнем тенденцията за разпространение на ядреното оръжие и да създадем импулс за тоталното му елиминиране в по-далечна перспектива, това неизбежно ще бъде използвано от тези, които се противопоставят на Договора за неразпространение, за да станат по-силни и по-опасни. България подкрепя наскоро приетата резолюция 1929 на Съвета за сигурност на ООН. Надяваме се, че тя ще упражни допълнително въздействие върху иранското правителство за завръщане към установения формат на преговори и за постигане на бързо и взаимно удовлетворяващо решение по иранската ядрена програма. Разглеждаме активните дипломатически усилия на международната общност като потвърждение на волята да се намери решение на този важен за сигурността проблем чрез диалог, конструктивност и взаимодействие.

В контекста на проблемите на неразпространението на ОМУ призоваваме също така Корейската народнодемократична република да спазва задълженията си съгласно релевантните резолюции на СС и стандартите на МААЕ и да възобнови участието си в преговорния процес, за да се постигне денуклеаризацията на Корейския полуостров.

Сред факторите, които оказват пряко въздействие върху международната сигурност, са политическите процеси в Близкия изток. България подкрепя усилията на Квартета в Близкоизточния мирен процес и смята, че всеобхватен и траен мир може да се постигне само ако израелският и палестинският народ живеят мирно един до друг в свои собствени суверенни и взаимно признати държави. Убедени сме, че сегашната криза в Газа трябва да бъде превърната във възможност за положителна промяна на терена. В този контекст, оценяваме като окуражителен сигнал решението на Израел за преразглеждане на политиката за блокиране на доставките на хуманитарна помощ за ивицата Газа и изразяваме силна надежда, че това ще доведе до следващи реални стъпки в посока преминаване към конструктивен диалог между двете страни и – впоследствие - завръщане на масата на преките преговори.

Уважаеми дами и господа,

Характерно за съвременните предизвикателства пред мира и сигурността е, че те вече далеч не се ограничават до заплахи от военен или паравоенен характер. Усилията за постигане на сигурност и мир в света днес са обречени на неуспех, ако не са насочени и към справяне с глада и бедността, опазване на околната среда и съхраняване на природните богатства, спиране разпространението на ХИВ/СПИН, осигуряване на достъп до образование и т. н. Всички глобални предизвикателства са многоизмерни, свързани са едно с друго и се подхранват взаимно. Това налага възприемането на подход и концепция за сигурността, отчитащи не само военни и политически, но също така екологични, икономически, социални и културни аспекти, както и въпроси за защита правата на човека, върховенство на правото и

доброто управление. Към тази сфера следва да отнесем и сравнително новата, но много важна концепция за задължението за защита, чието развитие и адекватно прилагане е от огромно значение за превенция и противодействие на изключително тежки престъпления с масов характер – геноцид, етническо прочистване, военни престъпления и престъпления против човечеството.

Един от елементите на такава всеобхватна и многоаспектна стратегия е борбата срещу неконтролируемо и гибелно изменение на климата на нашата планета. Климатичните промени и техните дългосрочни негативни последици са повод за сериозна загриженост сред световната общественост. Считаме, че Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКОНИК) създава необходимата международноправна рамка и продължава да играе ролята на основен механизъм за взимане на решения в тази област. България активно допринася за формиране на общата позиция на ЕС в рамките на международните усилия за договаряне на нов многостранен инструмент за борба с климатичните промени. Ще продължим да работим за преодоляване на сериозните предизвикателства пред процеса и за постигане на конструктивен подход и политическа воля за крайния успех на преговорите.

България е на мнение, че икономическият растеж и опазването на околната среда могат да вървят „ръка за ръка“, като всички страни, както развити, така и развиващи се, следва да участват в решаването на този проблем в съответствие с принципа за общите, но диференцирани отговорности. Смятаме, че мерките по икономическо възстановяване в условията на криза следва да стимулират и подпомагат изграждането на нисковъглеродни икономики и “зеления” растеж. Инвестициите в иновативни и енергоспестяващи технологии днес са инвестиции за бъдещето.

Осемте Цели на хилядолетието за развитие, одобрени по време на Срещата на ООН на хилядолетието през 2000 г., са друг съществен елемент от глобалните усилия за постигане на един по-сигурен и проспериращ свят. Въпреки че светът, и особено Африка на юг от Сахара, изостава значително в изпълнението на Целите на хилядолетието, постигането им все още е възможно, ако всички заинтересовани страни – държавите-донори, държавите – партньори, НПО, бизнеса, и др. – ускорят усилията си в тази насока и подобрят координацията и ефективността на тези усилия. Република България приветства предстоящото на 20 – 22 септември 2010 г. в Ню Йорк пленарно заседание на най-високо равнище на Общото събрание на ООН по Целите на хилядолетието за развитие като отлична възможност за мобилизиране на необходимата политическа воля и очертаване на цялостна визия за конкретни ускорени действия по Целите през следващите пет години.

При участието си в международното сътрудничество за развитие България полага сериозни усилия за пълноценно включване в редовете на донорската общност като нов донор. Световната финансова и икономическа криза ни изправя - наред с всички други държави - пред редица предизвикателства, но въпреки това се стремим да изградим съответния национален капацитет, който да даде възможност за изпълнение на поетите ангажименти по количествените измерения на официалната помощ за развитие.

Страната ни участва и в предоставянето на хуманитарна помощ за страни, пострадали от бедствия и катастрофи. В тази връзка бих искал да отбележа участието ни в международната кампания за съдействие за преодоляване на последствията от унищожителното земетресение в Хаити. За разлика от предишни случаи, в които българският принос не излизаше от рамките на очакваното от страна с ограничени възможности, размерът на помощта за Хаити надмина очакванията ни, като в предоставянето ѝ се включи както правителството, така и гражданското общество и частния сектор. Предоставените по различни начини от държавата средства в размер на около 500 000 лева съдействаха за мобилизирането на допълнителни помощи с многократно по-голям размер. Това е окуражителен знак, че българското гражданско общество във все по-голяма степен се самоидентифицира по нов начин и възприема съпричастността към световните проблеми, характерна за тези наши съюзници и

партньори, които са свикнали да водят света напред. Силно се надявам, че ще вървим бързо и убедително в тази посока!

Република България споделя притесненията на международната общественост за силно негативното въздействие на настоящата икономическа и финансова криза върху напредъка към постигане на международните цели на развитието, включително Целите на хилядолетието за развитие. Твърдо сме убедени, че ООН следва да играе водеща роля при смекчаване и преодоляване на последиците от кризата върху развиващите се държави. Като страна – член на ЕС заставаме зад Заключенията на Европейския съвет от май 2009 г. по помощта за развиващите се държави за справяне с кризата. Приветстваме също така решенията на Г-20 и се обявяваме за продължаване на координираните усилия на всички заинтересовани страни – съобразно със съответните им компетенции, – за смекчаване и преодоляване на кризата. Обявяваме се също така за въвеждането на по-строга регулация и контрол над международния финансов сектор, както и за въвеждането на други ефективни мерки за подобряване устойчивостта и издръжливостта на системата на кризи в бъдеще.

През последните години партньорството с неправителствени организации и частния сектор внесе в дейността на ООН съществени промени. Това сътрудничество разкри нови възможности за постигане на записани в Устава цели като „...да насърчаваме социалния прогрес и подобряваме условията на живот при по-голяма свобода и за тези цели да проявяваме търпимост и да живеем задружно в мир един с друг, ...”. Част от тези усилия е инициативата „Алианс на цивилизациите”, която утвърди своето значение като средство за изграждане на позитивна визия за диалога между културите, изграждайки мостове между обществата и предлагайки новаторски отговор на основни проблеми на мира и сигурността като международния тероризъм и регионалните конфликти.

България подкрепя целите на инициативата и се стреми да допринесе към общите международни усилия за насърчаване на разбирателството между различните култури. Разработеният План за действие по българското участие в инициативата съдейства за постигане на целите на Алианса на цивилизациите и въз основа на споделени стремежи и партньорства, създава мрежи от правителствени и неправителствени организации, университети и медии, работещи заедно за изготвянето и реализирането на проекти за диалог между културите. Част от тези проекти надхвърлят националните мащаби и постепенно се превръщат в начинания с регионален обхват, като по този начин създават допълнителни възможности пред диалога между културите и конкретизират сътрудничеството за изпълнение на Регионалната стратегия на инициативата Алианс на цивилизациите за Югоизточна Европа, приета през 2009 г.

Уважаеми дами и господа,

Светът не става нито по-прост, нито по-безопасен, нито по-лесен за разбиране. Не стават по-малко сложни и предизвикателствата пред международните организации. Затова не вярвам, че Оруел е бил прав в сентенцията си, че “свободата всъщност е възможността да кажеш, че две и две прави четири”. Твърдя обаче две неща: първо, че свободата и демокрацията са непреходни ценности от изключителна важност; второ, че в днешния сложен свят две и две не винаги прави четири. Затова във връзка с 65-та годишнина от приемането на Устава на ООН искам да пожелаая на Световната организация да отговаря успешно на динамиката на времето и да отстоява винаги непреходните ценности, в името на които е създадена!

Благодаря за вниманието!